

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: Η ΑΠΟΦΗ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΗ ΚΑΤΟΧΟΥ

(Ανάκτηση αρχαίου - Αναζήτηση πλουτισμού)

Ιωάννης Καράκωστας

Αναπλ. Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

I. Η προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς μέσα από την προστασία του ιδιώτη-κατόχου.

Η διακαής επιθυμία προστασίας των ελληνικών αρχαιολογικών θησαυρών και παραμονής τους στο γεωγραφικό χώρο που πολιτιστικά ανήκουν, οδηγεί τη νομική μου φαντασία στην προσπάθεια ανακαλύψεως νέων δρόμων μέσα από το παραδοσιακό αστικό δίκαιο, που ερμηνεύεται και συστηματοποιεύεται ανάλογα είναι δυνατόν να εξασφαλίσει την επιθυμητή Sedes Materies που θα συμβάλει στην επίτευξη του παραπάνω προσδοκώμενου αποτελέσματος ως έχει:

1. Προστασία του κατόχου μέσω της ΑΚ 997

A. Κυριότητα και κατοχή αρχαίων

Σύμφωνα με την ισχύουσα αρχαιολογική νομοθεσία, διλα τα αρχαία¹, κινητά και ακίνητα, οπουδήποτε και αν ευρίσκονται μέσα στον ελληνικό χώρο, υπάγονται στην κυριότητα του κράτους, το οποίο και φροντίζει για την ανέύρεση και διαφύλαξή τους σε Μουσεία. Η κυριότητα του κράτους είναι απόλυτη και αποκλειστική και περιλαμβάνει τη νομή και την κατοχή του πράγματος, εφόσον η τελευταία δεν έχει αναγνωρισθεί και παραχωρηθεί σε ιδιωτή πάντα τις προϋπόθεσεις του νόμου. Τα αρχαία είναι πράγματα εκτός συναλλαγής, αναπαλλοτρίωτα και ανεπιδέκτα χρησικτήσιας².

Η νομολογία δέχεται την άποψη της απόλυτης κυριότητας του κράτους πάντα στα αρχαία, παρά το γεγονός ότι ο νόμος (κ.ν. 5351/1932) αναφέρεται στη «δή-

μευσή» και στην «αναγκαστική αγορά» από το κράτος. Οι παραπάνω όροι δεν εναρμονίζονται δογματικά με τη ρύθμιση της αποκλειστικής κυριότητας του κράτους³. Η μόνη από τον νόμο και τη νομολογία αναγνωρίζουμενη απόκλιση από τον απόλυτο και αποκλειστικό χαρακτήρα της κυριότητας του κράτους είναι ο το διόρρυθμο δικαιώμα κατοχής του ιδιώτη, το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 5 του κ.ν. 5351/1932.

B. Κατοχή αρχαίων από ιδιώτη

Κατοχή αρχαίων κινητών αντικειμένων συνιστά, σύμφωνα με την έννοια του ισχύοντος αρχαιολογικού νόμου (άρθρ. 5), το συγγενείς δικαιώμα, το οποίο αποκτάται από ιδιωτή βάσει των ειδικών προϋποθέσεων του προαναφερόμενος νόμου. Το δικαιώμα τούτο συνίσταται στη φυσική εξουσία του πράγματος, συνεπάγεται την ποικιρέωση φυλάξεως, επί την παρακολούθηση του κράτους, και εμπεριέχει την ειδικότερη εξουσία υπό τους όρους και περιορισμούς του νόμου μεταβιβάσεως των αρχαίων (δηλαδή της κατοχής των) με πράξη εν ζωή ή απόθεμάτου. Η ίδια των αρχαίων δεν αποτελεί προϋπόθεση την αναγνωρίσεως του δικαιώματος κατοχής από ιδιωτή αλλά έχει ας συντείπει την ελεύθερη ή μη χρήση τους, από τον κάτοχο, σύμφωνα με τους ειδικότερους ορισμούς του άρθρου 5⁴.

Οι κάτοχος υπό ευρεία ένονοι θεωρείται και ο κάτοχος αρχαιολογικής συλλογής (άρθρ. 23-24 κ.ν. 5351/1932), στον οποίο ο νόμος αναγνωρίζει το αντίστοιχο δικαιώμα, υπό την προϋπόθεση παροχής της σχετικής αδείας. Οι συλλογείς υποκείνται στους αυτηρούς όρους του νόμου, όπως λ.χ. σύνταξη καταλόγου των αρ-

χίων που ευρίσκονται στην κατοχή της, υποχρέωση διευκολύνσεως της μελέτης ή επισκέψεως εκ μέρους τρίτων ενδιαφερομένων των εκθεμάτων και απαγόρευση συναλλαγής, πωλήσεως και μεταβιβάσεως των αρχαίων χωρίς προηγούμενη σχετική άδεια.

Περί της εξουσίας προστασίας του κατόχου σε περίπτωση προσβολής του δικαιώματός του εκ μέρους τρίτου ο νόμος ουδέν ορίζει, πράγμα που καθίστα αναγκαία την παρέμβαση του ερμηνευτή ή εφαρμογής του δικαιού, προκειμένου να καλυφθεί το κενό του νόμου.

C. Προστασία

Οι διατάξεις περί προστασίας του κατόχου και ειδικότερα οι αγωγές διαταραδεύσεως και αποβολής (ΑΚ 989, 987), στις οποίες παραπέμπει τη ΑΚ 997, καθώς και η αυτοδύναμη προστασία του νομέα ΑΚ 985, ανάλογα εφαρμοζόμενες, είναι δυνατό να παράσχουν de lege latere το κατάλληλο νομοθετικό θέμελιο για την προστασία του κατόχου αρχαιολογικών θησαυρών κατά τών τρίτων (οχι βεβαίως του κράτους), που αφαιρούν δηλατάρασσον παράνομα, δηλαδή χωρίς δικαιώμα, τη νόμιμη κατοχή του πάνω σ' αυτά. Η αναλογία νόμου επιβαλλεται μεθοδολογικά, γιατί και κενό στη νομοθετική ρύθμιση του ισχύοντος δικαίου όσον αφορά τον κάτοχο αρχαίων εντοπίζουμε και ταυτότητα του νομοθετικού σκοπού διαπιστώνουμε.

Το κενό στην ισχύουσα αρχαιολογική νομοθεσία όσον αφορά στην προστασία του ιδιώτη κατόχου αρχαίων είναι προφανές και πρέπει κατά τρόπον επιτακτικό να καλυφθεί δικαιοπλαστικά, γιατί δεν είναι δυνατόν να μείνει απροστάτευτος ο κάτοχος, όταν

θίγεται η κατοχή του είτε υπό τη μορφή της διαταράξης είτε της αποβολής ή αφαιρέσων του *corpus*. Και τούτο διότι χωρίς ένδικη ή αυτοδύναμη προστασία, και ο ίδιος ο κάτοχος θα στερηθεί του δικαιώματος της κατοχής και των συνακόλουθων εξουσιών αλλά και το κράτος (ως κύριος και νομέας) θα κινδυνεύει να απολέσει την κυριότητα και τη νομή πάνω στα αρχαία. Επίσης ο σκοπός που επιδιώκει η νομοθετική αναγνώριση της προστασίας (ένδικης και αυτοδύναμης) της κατοχής εξυπηρετείται απόλυτα και στο πραγματικό της κατοχής αρχαίων. Η εξασφάλιση της ακεραιότητας του προστατευόμενου αγαθού της κατοχής και υπέρ του νομέα του πράγματος, τον οποίον επίσης εξυπηρετεί η διατήρηση ή η αποκατάσταση του *status* της κατοχής αλλά και η διατήρηση του κατόχου στην οικονομική εκμετάλλευση του πράγματος, χάρις εξυπηρετήσεως της οικονομίας γενικότερα και της κοινωνικής ευρήνης, δικαιολογούν πλήρως την εφαρμογή της ρυθμίσεως αναλογικά και στον κάτοχο αρχαίων, όπου επίσης έξυπηρετούνται οι ίδιοι σκοποί και δικαιολογείται απολύτως η αναλογία. Ένας επί πλέον λόγος, που κείται ίσως εκτός μεθοδολογικών κριτηρίων αλλά παρίσταται ως ιδιάτερο επιτακτικός, είναι η αποτελεσματικότερη προστασία της ελληνικής αρχαιολογικής κληρονομίας στον παγκόσμιο χώρο, αλλά ιδιάτερο στον χωρίς πλέον σύνορα και ελέγχους χώρο της ευρωπαϊκής αγοράς³. Η προστασία του κατόχου αρχαίων με ανάλογη εφαρμογή της ΑΚ 997 εξαρτάται από τη συνδρομή των εξής προσταθεσών⁴:

α) Ο κάτοχος να έλαβε την κατοχή από τον νομέα, δηλαδή το κράτος να αναγνώρισε το δικαίωμα κατοχής στον ίδιωτη, σύμφωνα με τους όρους του αρχαιολογικού νόμου.

β) Ο κάτοχος ιδιώτη να έλαβε την κατοχή δύναμεις της *sui generis* έννομης σχέσεως κατοχής του αρχαιολογικού δικαίου.

γ) Η προσβολή να προέρχεται από τρίτου, δηλαδή όχι το κράτος – κύριο και νομέα του πράγματος. Μόνο «κατά τρίτου» έχει ο κάτοχος τις αγωγές της νομής.

Κατά του κράτους-νομέα έχει όσα δικαιώματα, και μόνο αυτά, που του παρέχονται από την εσωτερική σχέση κατοχής του αρχαιολογικού δικαίου.

δ) Η προσβολή να είναι επιληψίμη (ΑΚ 984), δηλαδή παράνομη και χωρίς τη θέληση του κατόχου.

Εφόσον συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, ο κάτοχος αρχαίων προστατεύεται με τις αγωγές διαταράξεως και αποβολής και έχει τη δινατότητα με την ίδια νομοθετική βάση να ζητήσει τη λήψη ασφαλίσματος μέτρων κατά ΚΠολλ. 733-734 ή την πρωτοφανή ρύθμιση καταστάσεως (ΚΠολλ. 731-733). Στον κάτοχο αρχαίων παρέχεται επίσης η δινατότητα αυτοδύναμης προστασίας σύμφωνα με ανάλογη εφαρμογή της ΑΚ 985⁵. Ο κάτοχος αρχαίων προστατεύεται κατά τρίτων και με άλλα ένδικα βοηθημάτα (που παρέχονται ανάλογα), τα οποία αναγνωρίζονται και στον κοινό κάτοχο, όπως π.χ. με την αγωγή αδικαιολόγησης πλούτου, με την αγωγή αποτίμησής της, την ανακοπή κατά της αναγκαστικής εκτελέσεως. Είναι αυτονότητα ότι τα ανωτέρω ένδικα βοηθημάτα παρέχονται και στον νομέα, δηλαδή στο κράτος, που οφείλει όμως στην περίπτωση ασκήσεώς των κατά τρίτων να ζητήσει την αναγνώριση και την απόδοση της κατοχής στον ίδιωτη κάτοχο.

Οι πιο πάνω αξιώσεις είναι δυνατόν να παρασχέθουν και δε *lege ferenda* στον κάτοχο των αρχαιολογικών θησαυρών σε περίπτωση νομοθετικής μεταρρυθμίσεως του ισχύοντος περί αρχαιοτήτων νόμου. Στην περίπτωση αυτή συνιστάται η διατάρωση της διατάξεως κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι αξιώσεις να συνδέονται με το πρόσωπο και να πηγάζουν από τη ευρύτερο δικαιώματα-πλαίσιο της προσωπικότητας του κατόχου των αρχαιολογικών θησαυρών, και να μην εμφανίζονται ως απόρροια του εμπράγματου χαρακτήρα του δικαιώματος κατοχής. Ο λόγος είναι προφανής, γιατί υποδηλώνει το νομικό χαρακτηρισμό σε περίπτωση διαφόρων με στοιχείων αλλοδαπότητας, όποτε ενδέχεται η προστασία να μην κρίνεται *lege rei sitae* αλλά *lege patriae* ή *lege loci delicti commissi* ή *lege furti*.

2. Προστασία μέσω των διατάξεων περί μη γνησίας διοικήσεως αλλοτρίων (ΑΚ 739).

Η χρήση αντικειμένων της αρχαιολογικής κληρονομίας, όπως π.χ. εικόνων, παραστάσεων, συμβόλων κλπ., χωρίς τη συναίνεση του κυρίου (Κράτους) ή κατόχου και η αποκομιδή κέρδους από την παραπάνω χρήση αποτελεί όχι ασύνηθες φαινόμενο και μπορεί να χαρακτηρισθεί ως μορφή εμπορευματοποίησης της αρχαιολογικής κληρονομίας. Η αντιμετώπιση του φαινομένου από πλευράς του αστικού δικαίου συνιστάται να είναι η εξής: Η χρήση στοιχείων της αρχαιολογικής κληρονομίας, όπως π.χ. η δημοσίευση κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο εικόνων, παραστάσεων, συμβόλων κλπ., χωρίς τη συναίνεση του κατόχου ή του κυρίου συνιστά χρήση αλλοτρίων αγαθών, η οποία έων οδηγεί στην αποκομιδή κέρδους εκ μέρους του χρήστη εμπίπτει στο πραγματικό της ΑΚ 739 περί μη γνησίας διοικήσεως αλλοτρίων. Η αναγνώριση μη γνησίας διοικήσεως αλλοτρίων σε περίπτωση προσβολής αυλου αγαθού δεν είναι χωρίς προηγουμένου στην ελληνική έννομη τάξη. Γίνεται αποδεκτή η εφαρμογή της ΑΚ 739 παράλληλα προς τις διατάξεις της ειδικής νομοθεσίας στα σήματα, στα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, την πνευματική ιδιοκτησία, τον αθεμίτιο ανταγωνισμό και τη χρήση στοιχείων της προσωπικότητάς από τα ΜΜΕ⁶. Προϋποθέσεις της ΑΚ 739 είναι⁷:

A. Διεξαγωγή υποθέσεων

Στους ταυτόσημους εξωνομικούς όρους «διοίκηση» ή «διεξαγωγή» υποθέσεων περιλαμβάνεται η διενέργεια τόσο νομικών όσο και απλώς υλικών πράξεων. Παρά την υλική αντίχρηση του όρου, η διοίκηση της ΑΚ 739 δεν σημαίνει αποκλειστικά και μόνο διαχείριση περιουσιακών υποθέσεων. Στο πρόσωπο αναγνωρίζεται επίσης η εξουσία διαχείρισης δικαιωμάτων και υποχρεώσεων η ίδια και χαρακτήρα, τα οποία δεν είναι δεσκτικά χρηματικής αποτίμησης, όπως πρωτίστως είναι το δικαίωμα της προσωπικότητας (ΑΚ 57), καθώς και τα μη

περιουσιακά δικαιώματα και υποχρέωσης που απορέουν από τη γενικότερη προσωπική ελευθερία. Στην έννοια διεξαγωγή υποθέσεως εμπίπτει χωρίς αμφιβολία και η χρήση στοιχείων, π.χ. εικόνων, παραστάσεων, συμβόλων, που ανήκουν σε αντικείμενα υπαγόμενα στην αρχαιολογική κληρονομιά, ή κρήση άλλων πολιτισμών αγαθών, που ανήκουν κατά κυριότητα στο κράτος και των οποίων η κατοχή έχει αναγνωρισθεί σε ιδιωτική κάτοχο. Όσο πιο διακερμένο είναι το συγκεκριμένο αντικείμενο, της αρχαιολογικής κληρονομιάς ή όσο μεγαλύτερο είναι το εμπορικό ενδιαφέρον δημοσιότητος στοιχείων του, τόσο και αυξάνονται οι διανοτήτες και οι πιθανότητες χρηματικής αποτίμησης της προβολής ή εν γένει δημοσιότητάς των.

Β. Ξένη υπόθεση

Η χρήση στοιχείων, αγαθών ή πραγμάτων της αρχαιολογικής κληρονομιάς χωρίς να έχει προηγηθεί η συναίνεση του κυρίου ή κατόχου συνιστά διοίκηση αντικειμενικά αλλότριας υποθέσεως. Παρά τον επισφαλή χαρακτήρα της διακίσεως μεταξύ αντικειμενικά και υποκειμενικά έγνεται υποθέσεως, η οποία γίνεται αποδεκτή από τη νομολογία και τη θεωρία, ωστόσο θα πρέπει να δεχθούμε ότι η περίπτωση χρήσεως στοιχείων αντικειμένων που υπαγόνται στην αρχαιολογική κληρονομιά, των οποίων η κυριότητα και η κατοχή δεν ανήκουν στο πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) που κάνει χρήση των στοιχείων που συνδέονται με αυτά (π.χ. εικόνες, παραστάσεις, σύμβολα κλπ.), συνιστά διοίκηση αντικειμενικά αλλότριας υποθέσεως, η οποία και αποτελεί προϋπόθεση της μη γνήσιας διοίκησεως αλλοτριών. Επιγενόμενη έγκριση του δικαιούχου δεν αίρει μεν τον αλλότριο χαρακτήρα της υποθέσεως, αίρει όμως τον παράνομο χαρακτήρα της συμπεριφοράς του διοίκητη, ο οποίος ενεργεί πλέον νομιμώς, χωρίς να προσβάλλει απόλιτο δικαιαύμα του κυρίου της υποθέσεως. Σήπτημα γεννάται κατά πόσο σε περίπτωση εγκρίσεως δημιουργείται μεταξύ φορέων του δικαιαύματος και χρησιμοποιούντος τα ξένα στοιχεία σχέση στοιχολής, στην οποία εξάλλου πα-

ραπέμπει και η ΑΚ 736 όσον αφορά τα δικαιώματα του διοικούντος επί γνήσιας διοίκησεως αλλοτριών, που επιτρέπει την αυτούσια εφαρμογή των ΑΚ 713 επ. ή αντίθετα επιβάλλεται η ανάλογη εφαρμογή των περι εντολής διατάξεων. Ορθότερο είναι να δεχθούμε ότι με την παροχή εγκρίσεως επέρχεται μετάλλαξη αδικοπραξίας, όπως είναι η μη γνήσια διοίκηση αλλοτριών, σε σύμβαση ενοχικού δικαιου (άτυπη εντολή).

Γ. Έλλειψη εντολής

Η έλλειψη εντολής αποτελεί στοιχείο του πραγματικού τόσο της γνήσιας διοίκησεως αλλοτριών, για την οποία ο νομοθέτης την αναφέρει ρήτως (ΑΚ 739 παρ. 1), όσο και της μη γνήσιας, οπου θεωρείται αυτονόμη. Η εναντίον του συμφέροντος του εντολέων και προς ίδιο όφελος διαχειρίστη της υποθέσεως, υποχρεούμενον να αποδώσει ό,τι απέκτησε από τη διεξαγωγή της ένης υποθέσεως (χρήση στοιχείων αντικειμένων που ανήκουν στην κυριότητα και την κατοχή άλλου) προσβάλλοντας έξον απόλιτο δικαίωμα.

Δ. Γνώση του διοικητή

Η γνώση του διοικητή, δηλαδή του χρήστη, είναι αυτονόμητη όταν πρόκειται περί πράγματος που ανήκει στην κυριότητα του κράτους και ενδεχομένως στην κατοχή τρίτου ιδιώτη, του οποίου δεν έχει την συναίνεση.

Ε. Πρόθεση ιδιοποιήσεως και ικανότητα του διοικητή

Απαραίτητη στοιχεία επίσης είναι η πρόθεση ιδιοποιήσεως, η οποία είναι αυτοπαρείκετη οσάκις πρόκειται περί εμπορευματοποίησης στοιχείων της αρχαιολογικής κληρονομιάς με σκοπό την αποκομιδή κέρδους, όπως επίσης η δικαιοπρακτική ικανότητα του μη γνήσιου διοικητή αλλοτριών.

3. Πρακτική σημασία της ΑΚ 739

Σε σχέση με τις διατάξεις περί αδικοπραξίων, η εφαρμογή της ΑΚ 739 στις περιπτώσεις χρήση-

ως στοιχείων πράγματος που ανήκει στην πολιτισμική κληρονομιά εξασφαλίζει πλήρεστηρη προστασία, επιτρέποντας, συμφωνα με το νόμο, την αναζήπηση του κέρδους που αποκόμισε ο διοικητής από την παραπάνω χρήση. Η σέξωση της ΑΚ 739 είναι προτυπότερη και από την εφαρμογή των διατάξεων για τον αδικαιολόγητο πλούσιομο. Αντικείμενο της ΑΚ 904 είναι ο πραγματικός πλούσιομός που προήλθε σε βάρος του δικαιούχου, οριο που δεν επιτρέπεται να υπερβεί. Αντίθετα, οι διατάξεις για την μη γνήσια διοίκηση αλλοτριών επιτρέπουν την αναζήπηση ολόκληρου του κέρδους, ακόμα και όταν υπερβαίνει την πραγματική ζημιά που υπέστη ο θιγόμενος. Η μη γνήσια διοίκηση αλλοτριών – παράλληλα με την οποία δεν αποκλείται και η εφαρμογή των διατάξεων για τις αδικοπραξίες και τον αδικαιολόγητο πλούσιομό – αποτελεί ιδινόνυμο αδικήμα. Η πρόθεση προστασία που παρέχει συνίσταται, όπως η δήποτε τονίσθηκε, στην απόδοση του κέρδους (ΑΚ 739, 734, 719) από την προσβολή ένουν απολύτου δικαιώματος, στη συγκεκριμένη περίπτωση του δικαιώματος κυριότητας και κατοχής πάνω σε αρχαία, και των συνακόλουθων εξουσιών, η οποία και δεν είναι δυνατή με την εφαρμογή των διατάξεων για την προσωπικότητα, τον αδικαιολόγητο πλούσιομό, ή για τις αδικοπραξίες. Εφόσον πληρούται το πραγματικό της ΑΚ 739 και εφόσον η δημοσιότητα στοιχείων της αρχαιολογικής κληρονομιάς συνιστά εμπορευματοποίηση και δεν εξυπηρετεί λόγως επιστημονικού εν γένει ενδιαφέροντος, θα πρέπει να αποδθεῖ στο φορέα του δικαιώματος κυριότητας η κατοχής που προσβλήθηκε το κέρδος που απεκόμισε ο διοικητής από την εμπορευματοποίηση του αγαθού. Η «ιδιωτική ποινή» στην οποία οδηγεί η εφαρμογή της ΑΚ 739, παρέχοντας στο φορέα του δικαιώματος τη δυνατότητα να καταστεί πλουσιότερος, μπορεί να περιοριστεί με τη δυνατότητα που σε άλλες περιπτώσεις προβλέπεται ρήτως από το νόμο (ΑΚ 409).

II. Συμπέρασμα

Η προστασία του ιδιώτη-κατόχου

μέσω των σχετικών αγωγών για την άρση της διαταράξεως και ανάκτηση της κατοχής και μέσω της αυτόδυνης προστασίας, αφενός, και η αναζήτηση του κέρδους από την παρανομη χρήση αλλότριου αρχαιολογικού αγαθού, αφετέρου, συμβάλλει φρονώ, στην αποτελεσματικότερη προστασία των πολιτισμικών αγαθών. Ο ιδιώτης-κατόχος έχει και το κίνητρο (την αισθητική απόλαυση και την αποκομιδή του κέρδους) αλλά και τον έλεγχο πάνω στο αγαθό, πράγμα που τον καθιστά ιδιανικό «φύλακα κηδεμόνα» των συμφερόντων όχι μόνο των ιδιών του αλλά και του κράτους και δώλων ήμων που κηδύεται για την προστασία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Περαιτέρω θετική συνέπεια της αναγνωρίσεως δυνατότητος αναζητήσεως του κέρδους αποτελεί η ευχέρεια που παρέχεται στο κράτος ως κύριο των πολιτισμικών αγαθών να εξασφαλίσει μια αξιόλογη πηγή εσόδων.

Σημειώσεις

1. Η έννοια του «αρχαίου» οριοθετείται χρονολογικά από τον κ.ν. 5351/1932 και συμπροσδιορίζεται και από τον ν. 1469/1950, την Υ.Δ. 4411/1968 που εκ-

δόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρ. 1 παρ. 1 του ν. 1469/1950, και τους ν. 1126/1981 και 1127/1981. Για τα προβλήματα καθορισμού της έννοιας του «αρχαίου» πρβλ. και Ε. Δωρή, Το Δίκαιον των Αρχαιοτήτων (1985), σελ. 49 επ., Δ. Παΐζη, Προβλήματα εκ της κειμένης «πέπερ αρχαιοτήτων νομοθεσίας». Π. Χρ. ΙΗ (1968), σελ. 315 επ., Β.Ι. Παπαρήστου, Θέματα γύρω από τη Νομοθεσία «Πεπερ Αρχαιοτήτων» Νοβ 1983, σελ. 640 επ., Ε. Τροβά, Η έννοια του πολιτιστικού περιβάλλοντος κατά το Σύνταγμα του 1975/86 (1992), σελ. 122 επ.

2. Περὶ τῆς φύσεως καὶ του περιεχομένου της κυριότητας του κράτους επὶ των αρχαίων πρβλ. Ε. Δωρή, ὅ.π., σελ. 39 επ.

3. Πρβλ. Ε. Δωρή, ὅ.π., σελ. 42.
4. Περὶ των προϋποθέσεων κτήσεως δικαιώματος κατοχής, του περιεχομένου του καὶ των περιορισμῶν του, πρβλ. Ε. Δωρή, Το Δίκαιον των Αρχαιοτήτων (1985), σελ. 67 επ.

5. Για τη δικαιολογία καὶ τη σπουδαιότητα της ΑΚ 997 πρβλ. και Α. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο I (1991), σελ. 245 επ.

6. Για τις προϋποθέσεις της προστασίας κατά την ΑΚ 997 πρβλ. και Α. Γεωργιάδη, ὅ.π., σελ. 246 επ.

7. Για τις προϋποθέσεις καὶ την έκταση εφαρμογής της ΑΚ 985 βλ. Α. Γεωργιάδη, ὅ.π., σελ. 201 επ.

8. Γ. Καλλιμόπουλος, Η μη γνήσια διοίκηση αλλοτρίων (ΑΚ 739) (1978), σελ. 91 επ., Γ. Καράκωστας, Προσωπικότη-

τα και τύπος (1991), σελ. 141 επ.
9. Για τις προϋποθέσεις της ΑΚ 739 γενικά βλ. σε Καλλιμόπουλο, ὅ.π., Π. Παπανικολάου σε Γεωργιάδη-Σταθόπουλο, ΑΚ 739.

Archaeological Heritage: Modern Tendencies in Legal Protection

I. Karakostas

The legal protection of the individual possessor of an archaeological object through law-suits for the abrogation of disturbance and the regaining of its possession, on the one hand; and through claims for profiting from the illegal use of an archaeological object that belongs to somebody else, on the other, contributes to the more effective protection of cultural goods. The individual-possessor has the motive, that is the aesthetic pleasure and the profit, but also the control of the object, legal properties that promote him as the «guardian» both of his and the state's interest as well as of the interest of all of us who care about the protection of our cultural heritage.

An additional positive consequence generating from the possibility to claim a profit is that the state, the primary possessor of all cultural goods, is thus given the opportunity to produce for itself a significant source of income.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΑΠΟΛΙΘΩΜΕΝΕΣ ΤΡΙΧΕΣ:

Πληροφορίες και προβλήματα

Η αρχαιολογία, ως επιστήμη με θεωρητικές προεκτάσεις, περιστοιχίζεται από μόδειολογικά προβλήματα, κυρίως όσουν αφορά στη διασφάγμηση του ιδιαιτερου αντικειμένου της και στον τρόπο παρακολούθησης του παρελθόντος. Οι θεωρητικές αναζητήσεις της στρέφονται, σε ένα πρώτο ερευνητικό επίπεδο, στον τρόπο άντλησης πληροφοριών από τα υλικά κατάλοιπα σαφέστερα, στο ποια υλικά κατάλοιπα μπορούν να εκληφθούν ως φορείς αναγνώσιμων και κατατάξιμων πληροφοριών. Στο ερώτημα αυτό η κλασική άποψη κάνει διαχωρισμούς και διακρίσεις. Η σύγχρονη αρχαιολογία απαντά: όλα. «Οσον αφορά δε σε περιόδους των οποίων η παλαιότητα δεν αφήνει πολλές διόδους εξέτασης, άρα και ανάπλασης, τα υλικά κατάλοιπα που είναι δυνατό να συλλεγούν και να μελετηθούν είναι πολύτιμα όσο και ποικιλά.

Η εξέταση των καταλοίπων διακρίνεται σε δύο μεγάλες ομάδες: τα μακροκατάλοιπα και τα μικροκατάλοιπα. Η μελέτη των μικροκατάλοιπων, ζωικών και φυτικών, παρουσιάζει εξαιρετικές δυσκολίες, όπως άλλωστε και ολόκληρη η περιβαλλοντική αρχαιολογία, αφενός γιατί ο